mains and artefacts of archaeological – historical value still existed. Both sites are near three (Dange, Löllen, and Götzhöfen) of eight artillery batteries (Fig. 1: red dot – Slengiai, green dot – Jakai), which were part of the German defence system against the Red Army during the Klaipėda operation (5 October 1944–28 January 1945).

A total of 12 m² was excavated in Slengiai and 8.75 m² in Jakai. The remains of one individual as well as some typical Second World War German military finds: uniform buttons and buckles and a cartridge case were found in Slengiai, scattered human bone fragments, a German MG 15 machine gun magazine with cartridges, one larger cartridge case, and a pocketknife blade in Jakai.

The finds and the location of the two sites (near the artillery batteries) show that the human remains from both sites belong to Second World War German soldiers who were very likely were killed during the Klaipėda operation.

Alfreda Petrulienė

Kapai Panevėžyje, A. Smetonos gatvėje 30

2006 m. spalio mėnesį vykdant komunikacinių perdangų remontą, aikštelėje prie A. Smetonos g. 30 ir Vasario 16-osios gatvės kampo buvo atkasti mirusiųjų kaulai. Kaulai buvo perduoti Kriminalistikos tyrimų laboratorijai. Antropologai ištyrė surinktus mirusiųjų griaučius, pavienius kaulus ir paaiškėjo, kad šioje vietoje buvo pakasti daugiau nei 6 skirtingos lyties ir amžiaus žmonės. Manyta, kad dauguma šių mirusiųjų yra tarybinio teroro aukos, palaidotos po tardymų ir kankinimų prasidėjus antrajai Lietuvos okupacijai pokario metais. Moigių žemės sklypas buvo didelis. Jis užėmė ištisą kvartalą, ribojamą Vasario 16-osios (tuo metu – Šeduvos), A. Smetonos (tuo metu – Marijos) ir T. Moigio gatvių. Į V nuo pastatų iki dabartinės A. Smetonos gatvės buvo didžiulis sodas ir gėlynai.

Remiantis pokario laikotarpio miesto užstatymo planu, šalia A. Smetonos gatvės pastato 30, arčiau Vasario 16-osios gatvės buvusioje apskrities gydytojo Tado Anupro Moigio žemės valdoje, sklypo dalyje, kuri 1918 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę buvo parduota valstybei, o po karo nacionalizuota, beje, kaip ir visa Moigių posesija (pasiturinčio miestiečio sodyba), stovėjo medinis vienaukštis pastatas. Šiame pastate, kaip ir visame Moigių pastatų komplekse, šeimininkavo tarybinės represinės struktūros: valstybės saugumas, milicija, pastatų rūsiuose buvo kalinami, tardomi, kankinami Lietuvos nepriklausomybę kūrę ir gynę žmonės. Dabartiniu metu išlikusiuose dviejuose Moigių mūriniuose pastatuose įsikūręs Panevėžio kraštotyros muziejus (Vasario 16-osios g. 23, 25), mūriniame pastate A.Smetonos g. 30 glaudžiasi G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos archyvas, o sklypo centre pastatyti Panevėžio rajono savivaldybės rūmai (Vasario 16-osios g. 27).

Gavus valstybės finansavimą, 2007 m. pagal parengtą programą bendrame 37 m² plote buvo atlikti archeologiniai žvalgomieji tyrimai. Archeologiniai kasinėjimai vykdyti aikštelėje, 2 m atstumu nuo Vasario 16-osios gatvės šaligatvio, toje vietoje, kur 2006 m. aptikti mirusiųjų kaulai, aplenkiant komunikacinių įrenginių šulinius. Tyrimų metu atkasti ir ištirti 6 nesuardyti kapuose palaidotų mirusiųjų griaučiai, fiksuotos 3 suardytos kapavietės. Visa rasta osteologinė medžiaga tirta Mykolo Riomerio universiteto Teismo medicinos ins-

tituto Medicinos kriminalistikos laboratorijoje. Išvadose pažymėta, kad kaulai žemėje išgulėjo daugiau kaip 50, greičiausiai 100 ir daugiau metų.

2010 m. Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Panevėžio skyriaus iniciatyva nutarta pratęsti archeologinius tyrimus A. Smetonos g. 30 aikštelėje, kur iki 1965 m. stovėjo medinis pastatas, pokario laikotarpiu priklausęs NKVD struktūroms ir kuriame buvo tardomi ir kankinami kaliniai. Atlikti papildomus tyrinėjimus skatino represijų aukų artimųjų, ieškančių pokariu dingusių giminaičių palaidojimo vietų, prisiminimai, būtinybė po tyrimų ilgai nedelsiant perlaidoti iškastus A. Smetonos g. 30 teritorijoje mirusiųjų palaikus.

2010 m. archeologinių tyrinėjimų metu ištirtos dvi 22 m² bendro ploto perkasos, kurios galais prijungtos prie 2007 m. ištirtų perkasų su griautiniais palaidojimais. Archeologinių tyrinėjimų metu ištirti 2 grupiniai ir 2 pavieniai griautiniai kapai, kuriuose palaidoti 8 mirusieji, vienas iš jų vaikas. Mirusieji orientuoti PV kryptimi, išskyrus vieną, kuris grupiniame kape palaidotas galva į ŠR. Mirusieji palaidoti be įkapių, išskyrus vieną kapą 1(7), kur rastos peilio ir skustuvo geležtės (2 vienetai) (1 pav.). Dauguma mirusiųjų palaidoti be karstų, išskyrus griautinį kapą 2(8), kur rastos 2 karsto vinys, medienos puvėsių.

Tiriant laidosenos ypatumus, pagal griaučių padėtį bei kitus požymius susidarė įspūdis, kad griautiname kape 1(7) mirusieji galėjo būti palaidoti ne vienu metu, nes skirtingos laidojimo kryptys, gylis, griaučių padėtis. Kituose kapuose palaidotų mirusiųjų griaučių padėtis įprastinė.

2010 m. iškasti mirusiųjų griaučiai taip pat ištirti Mykolo Riomerio universiteto Teismo medicinos instituto medicinos kriminalistikos laboratorijoje, kur nustatyta, kad 4 griaučiuose kapuose palaidoti 8 asmenys: 7–8 m. vaikas (kape 3(9) rasti keli mažamečio vaiko labai sunykę kaulai), 16–20 m. moteris, trys 35–40 m. moterys, 35–40 ir 45–55 m. vyrai. Palaidotųjų mirties priežastis nenustatyta. Palaikų ir dantų būklė liudija, kad jie mirė prieš 100 ir daugiau metų.

1 pav. Archeologinių tyrinėjimų Panevėžyje A. Smetonos g. 30 radiniai: 2 peilių geležtės (kapas 1(7)), 2 geležinės karsto vinys (kapas 2(8)). A. Petrulienės nuotr.

Fig. 1. Finds from excavations at A. Smetonos St. 30 in Panevėžys: 2 knife blades (burial 1(17)), 2 iron coffin nails (burial 2(8)).

Remiantis archeologinių tyrinėjimų duomenimis ir kriminalistikos specialistų išvadomis, Tremtinių sąjungos Panevėžio skyriui, kuris ir inicijavo šiuos tyrimus, pasiūlyta visus iškastus mirusiųjų kaulus pagarbiai perlaidoti kapinėse.

The burials at A. Smetonos Street 30, Panevėžys

In 2006, in repairing the utility line covers in the square at the corner of A. Smetonos St. 30 and Vasario 16 – osios Streets, human bones were unearthed. It was thought that the majority of the dead were victims of the Soviet

terror, who were buried after interrogation and torture, during the second occupation of Lithuania after the Second World War.

During the field evaluation conducted in 37 m^2 at this site in 2007, human skeletons were unearthed in six undisturbed burials and investigated. Three disturbed burial sites were also recorded. All of the discovered osteological material was investigated in the Medicine Criminalistics Laboratory at the Mykolas Romeris University Institute of Forensic Medicine. The investigation conclusions noted that the bones had lain in the ground for over 50, and probably over 100 years.

Two collective and two individual inhumations, which contained eight individuals, one of which was a child, were investigated during the 2010 excavation. The individuals had been buried without grave goods except in one burial, 1(7), where a knife blade and a razor blade were found (Fig. 1). The majority of the individuals had been buried without a coffin except inhumation 2(8), where two coffin nails and rotten wood were found.

Ilona Vaškevičiūtė

Kapinės Vilniuje, Mindaugo gatvėje 27, 27A

Vilniaus mieste, sklype Mindaugo g. 27, 27A (Kauno ir Mindaugo gatvių sankirtoje) po 2009 m. atliktų archeologinių žvalgomųjų tyrinėjimų (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 150–153) buvo pradėtos tirti surastos kapinės (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 141–148). 2010 m. jų tyrimai pratęsti. 2009 m. tyrimai koncentravosi P kalvelės dalyje. 2010 m. buvo tiriama į V, Š ir R nuo anksčiau tirto ploto. Iškastos 4 perkasos: į V nuo 2009 m. tirto ploto kasta perkasa VI (27x4,6 m dydžio), į Š nuo minėto ploto –perkasa VII (25x9–11 m dydžio), į R – perkasa VIII (12x6 m dydžio) ir labiausiai į Š kalvelės pusę nutolusi perkasa IX (28x6 m dydžio). Pastaroji perkasa buvo išmatuota ir tirta norint surasti tikslią kapinių Š ribą, nes 2009 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu ji buvo nustatyta tik apytikriai. Iš viso 2010 m. buvo ištirtas bendras 614,2 m^2 plotas.

Tyrimų metu išsiaiškinta, jog kalvelė, kurioje buvo laidojama, žemėja Š kryptimi. Kapai randami apie 40–80 cm įkasti į šviesų gelsvą smėlį. Virš šio smėlio buvo susidaręs pilkšvos spalvos 15–30 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuriame rasta keramikos: puodų, puodynių ir lėkščių šukių (176 vienetai), koklių (12 šukių), stiklo butelių duženų. Keramika buitinė, vyrauja neglazūruoti indai, tik nedidelė dalis puodų buvo padengti žalia glazūra. Rastas vienas juodosios keramikos indas (kelios šukės). Rastoji keramika datuojama XVIII–XIX a. (gal dalis gali būti priskirta ir XVII a. pabaigai). Aukščiau šio sluoksnelio susiformavusiuose sluoksniuose rasta fajanso ir porceliano indų duženų, puoštų aukso, kobalto, raudonos ir žalios spalvos glazūros ornamentais. Indai fabrikinės, masinės gamybos. Metalo detektoriumi viršutiniuose XIX–XX a. susiformavusiuose sluoksniuose surinkta rusų carų Nikolajaus I, Aleksandro II kapeikų (1851–1895 m.), Rusijos, Lietuvos (iki 1940 m.) ir Lenkijos muitinės plombų bei mažai vertingų XIX a. pabaigos – XX a. I pusės metalo dirbinių.

Kadangi kalva žemėjo į Š ir šiek tiek į V puses, tiek pilkos spalvos kultūrinis sluoksnis (su minėtos keramikos radiniais), tiek ir patys palaidojimai rasti kiek giliau nei 2009 m. Pilkas kultūrinis sluoksnis fiksuotas H_{abs} 141,00–